

**ЛЯХ Аліна Олександрівна,**  
здобувач вищої освіти 2 курсу ННЕКІ НАВС,  
спеціальність «Право»  
**Науковий керівник:**  
**ВОЛОШИН Олексій Гнатович,**  
старший викладач кафедри  
криміналістичного забезпечення та судових експертиз  
ННЕКІ НАВС

## **ОДОРОЛОГІЯ ЯК НАУКА – ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ, СУЧАСНИЙ АСПЕКТ**

Людини є найрозповсюдженішим джерелом запаху. Організм людини в процесі життєдіяльності постійно утворює генетично обумовлені летючі метаболіти, що відображаються у потожирових виділеннях та крові.

Навіть короткотривале перебування суб'єкта кримінального правопорушення на місці події беззаперечно залишає запаховий слід на предметах яких він торкався, де сидів чи лижав. Так наприклад сліди взуття людини на відкритій місцевості за умови відсутності вітру зберігаються приблизно до 20 годин [1 с. 274–276].

З метою розслідування злочинів сліди запахів використовувались з давніх часів. Спостерігаючи за поведінкою тварин люди помітили, що вони за запахом легко можуть знайти собі подібних. Особливо успішними в цьому плані виявились собаки які за запахом легко знаходили здобич. Ця навичка собак почала активно використовуватись мисливцями. Поступово нюхові можливості собак почали застосовувати у боротьбі зі злочинністю.

Вчені зазначають, що орієнтовною датою використання запахової інформації в боротьбі зі злочинами став 1896 рік, коли з ініціативи видатного криміналіста Ганса Гроса вперше створили службу собак, навчених нести патрульно-постову службу. 1908 року в Петербурзі утворилося «Всероссийское общество поощрения использования собак в полиции и в сторожевой службе».

Проте, лише в 50-х роках ХХ століття, з розвитком молекулярної біології, хімії, електроніки та інших природничих наук виникла одорологія - наука, що являє собою галузь криміналістичної техніки, що вивчає природу і механізм утворення запахових слідів, засоби та методи їх збирання і використання під час розслідування кримінальних правопорушень. Тобто це наука, що вивчає запах, закономірності його утворення, виділення, розповсюдження та сприйняття.

На думку М.В. Салтевського, запах – це природна властивість матеріальних тіл. Цей термін застосовується у двох значеннях. У

першому ним позначають об'єктивну властивість фізичних тіл, що полягає в безперервному відділенні в зовнішнє середовище їхніх речовин – молекул, які утворюють запаховий слід. У другому – це суб'єктивне відчуття (відображення, уявний образ), що виникає у людини або тварини внаслідок взаємодії частинок пахучої речовини з рецепторами нюху.

У криміналістиці термін «запах» визначають як матеріальний слід. У трасології тверді тіла, що мають стійку зовнішню форму, утворюють клас «сліди-предмети», а рідкі і газоподібні речовини відносяться до класу «сліди-речовини». У результаті взаємодії об'єктів під час скоєння злочину виникає запах, що відтворює властивості й ознаки матеріальних тіл, виконуючи функцію сліду в його трасологічному значенні. Ці матеріальні газоутворення називають слідами запаху або запаховими слідами. Такі запахові сліди і є предметом вивчення криміналістичної одорології.

Як слушно зазначає О.І. Онисько, з розвитком науково-технічної бази криміналістики об'єктами її дослідження стали не тільки трасологічні сліди, але і сліди запаху, що відокремилися від взаємодіючих об'єктів, мікрочастки і навіть генетичні відбитки людини. Це допомогло не тільки розширити саме поняття сліду, але й внести зміни у формування методик криміналістичного дослідження речових доказів, важливих елементів теоретичних основ криміналістичної техніки, якими є загальне вчення про криміналістичні сліди [2, с. 28].

Особливе криміналістичне значення слідів запаху людини пов'язане з тим, що кожна людина має тільки свій індивідуальний запах, який характеризується властивостями стійкості і незмінності. Завдяки цьому ідентифікаційна значущість слідів запаху подібна до інших слідів, наприклад – рук. Проте сліди запаху мають суттєву перевагу: вони не сприймаються людиною і відповідно не контролюються. Злочинець не сприймає свій запах, не контролює його, відповідно не намагається його знищити. Крім того, навіть за бажанням злочинець, не зможе не залишити сліди запаху на місці події, так як практично у всіх випадках злочинець контактує з предметами обстановки місця події.

До фізичних властивостей запаху відносять: летючість; розчинність; адсорбцію; розведення; дифузію. На основі зазначених фізичних властивостей запаху визначені криміналістичні властивості запахових слідів: безперервність механізму утворення; рухливість структури; розсіювання; подільність запахових слідів; збереження слідів і зразків запаху людини в герметичній упаковці; індивідуальність слідів і зразків запаху людини; відносна стійкість слідів запаху; відносна не змінність зразків запаху людини [1с. 274–276].

У сучасній криміналістиці сліди запаху використовують для:

- розшук особи, що вчинила суспільно-небезпечне діяння, за її запаховим слідом;
- відшукання предметів злочинного посягання або предметів – речових доказів, що зберегли індивідуальний запах злочинця чи потерпілого;
- встановлення групової приналежності джерела походження твердих, рідких і сипучих речовин, що володіють властивостями запаху;
- ідентифікація особи за її запаховими слідами.

Ці завдання розв'язуються як шляхом залучення кінолога зі службовою собакою, так і використанням інструментальних лабораторних методів. Вказана діяльність реалізується у процесуальних і непроцесуальних формах.

Залежно від способів вилучення, аналізу та реєстрації запахів криміналістичну одорологію поділяють на кінологічну і інструментальну – ольфактроніку (від лат. *olfactus* – запах). У кінологічній одорології, як аналізатор пахучих речовин, використовується орган нюху спеціально підготовленої службової собаки (собаки-детектора). В інструментальній одорології як аналізатор застосовуються фізико-хімічні прилади, здатні виділяти спектр пахучих речовин, реєструвати його у вигляді ольфактограми і детектувати з високою чутливістю окремі компоненти виділень людини [3, с. 364].

На даний час проведення одорологічної експертизи потребує належної правової регламентації, зокрема і в тексті Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5 [4], оскільки в чинній редакції питання одорологічної експертизи не регламентованими. Додатково потрібно розробити методики такого роду експертних досліджень.

Підводячи підсумки можемо констатувати, що одорологія – це порівняно молода й перспективна галузь наукового знання щодо дослідження запахових слідів. Вказані питання охоплюються предметом криміналістики як науки про закономірності механізму кримінального правопорушення, виникнення інформації про кримінальне правопорушення та його учасників, закономірності збирання, дослідження, оцінки та використання доказів, та заснованих на пізнанні цих закономірностей спеціальних засобах і методах досудового розслідування, судового розгляду і попередження кримінальних правопорушень [1, с. 31].

#### Список використаних джерел

1. Криміналістика : підручник / В.В. Пясковський, Ю.М. Черноус, А.В. Іщенко, О.О. Алексєєв та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 544 с.
2. Онисько О.І. Види слідів та використання їх при розслідуванні незаконного перетину державного кордону (за матеріалами органів

дізнання Прикордонних військ України) : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2003. 199 с.

3. Судові експертизи в процесуальному праві України: навч. посіб.; за заг. ред. О.Г. Руві на. Київ: Ліра-К, 2019. 424 с.

4. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : наказ Міністерства юстиції України від 8 жовтня 1998 р. № 53/5. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

**МУРАТОВА Вікторія Олександрівна,**  
здобувач вищої освіти 4 курсу ННЕКІ НАВС,  
спеціальність «Право»

**Науковий керівник:**

**СВОБОДА Євгенія Юріївна,**  
професор кафедри  
криміналістичного забезпечення та судових експертиз  
ННЕКІ НАВС, к.ю.н., доцент

## **ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У НІДЕРЛАНДАХ**

Судово-експертна діяльність є важливим елементом при здійсненні правосуддя, оскільки саме вона забезпечує використання спеціальних знань обізнаних осіб з метою встановлення обставин, які мають значення для провадження. В умовах всесвітнього розвитку цифрових технологій, зростання складності кримінальних правопорушень з точки зору їх розслідування та розкриття, та необхідності забезпечення високої якості процесу доказування значення судової експертизи постійно зростає. На мою думку, у цьому контексті все більш важливого значення набуває вивчення та дослідження зарубіжного досвіду організації та функціонування судово-експертної діяльності, зокрема тих країн, що мають високий рівень розвитку цифрових та інформаційних технологій, розвинену правову систему та високий рівень довіри серед населення до органів правосуддя.

Нідерланди є однією з таких держав. У ній сформовано ефективну, інституційно та нормативно врегульовану систему судово-експертної діяльності, що характеризується високим рівнем професіональності та компетентності експертів, впровадженням стандартів якості та чітким розмежуванням функцій між суб'єктами судово-експертної діяльності. Аналіз та вивчення особливостей функціонування цієї системи дозволяє не лише зрозуміти механізми забезпечення якості експертних досліджень, а й визначити можливі напрями вдосконалення національної системи судово-експертної діяльності в Україні.